

Asia: VN/25987/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi tartuntatautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tehy pitää tartuntatautilain kokonaisuudistusta tarpeellisena ja ajankohtaisena. Covid19-pandemian aikana kävi ilmi, että voimassa oleva lainsäädäntö ei kaikilta osin turvannut sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakykyä, tarjonnut riittäviä, oikeasuhtaisia ja ennakoivia keinoja vakavien tartuntatautilanteiden hallintaan. Lainsäädännön selkeyttäminen ja ajantasaistaminen on perusteltua.

Tehyn näkökulmasta lainsäädännön ajantasaisuus ja selkeät toimivaltuudet ovat keskeisiä potilas- ja asiakasturvallisuuden, henkilöstön työturvallisuuden sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden toimintavarmuuden kannalta. Ehdotettu sääntely sisältää useita kokonaisuuksia, jotka vaikuttavat suoraan hoitotyön ammattilaisten työhön.

Tehyn näkemyksiä tartuntatautilain kokonaisuudistuksesta

52 § Rokotussuoja asiakkaiden ja potilaiden suojaamiseksi

Lain 52 §:ssä säädettäisiin rokotussuojasta asiakkaiden ja potilaiden suojaamiseksi. Rokotteet tuhkarokkoa ja vesirokkoa vastaan on arvioitu tehokkaiksi (HE-luonnos, s. 125). Hinkuyskä sen sijaan edellyttää säännöllistä rokottautumista. Tehy pitää perusteltuna, että palveluntuottajalla on velvollisuus varmistaa työntekijän suoja kyseisiä tartuntatauteja vastaan.

Käytännössä lähes kaikki työoikeudelliset ristiriitatilanteet rokotteisiin liittyen ovat liittyneet influenssarokotteeseen (ja koronarokotteeseen silloin, kun sitä edellytettiin). Tehy suosittelee jäsenistölleen vuosittaista influenssarokottautumista, koska se on tutkittuun tietoon perustuva ja vaikuttava keino ehkäistä influenssaa sekä suojata sekä työntekijöitä että potilaita.

Laista ollaan poistamassa mahdollisuus erityisestä syystä käyttää henkilöä, jolla on puutteellinen rokotussuoja. Tämän poikkeusmahdollisuuden poistamista ei ole lainkaan perusteltu esityksessä, mikä on ongelmallista. Tehy katsoo, että sinällään erityinen syy voidaan poistaa laista. Tehy ei katso perustelluksi käyttää rokottamatonta henkilöä esimerkiksi työvoimapulan vuoksi. Lakiin on kuitenkin kirjattava poikkeus, jonka mukaan rokotteen tai taudin antamasta suojasta voidaan poiketa, jos rokotteen ottamiselle on lääketieteellinen este. Kyse voi olla esimerkiksi harvinaisesta allergisesta reaktiosta (mm. anafylaksia), jonka vuoksi rokotusta ei ole mahdollistavaa ottaa. Kyseessä pitäisi olla tosiasiallisesti henkeä tai terveyttä uhkaava syy, joka perustuu aina lääketieteelliseen arvioon. Mikäli lääketieteellisesti arvioituna henkilöllä olisi terveydellinen syy olla ottamatta rokotetta, olisi palveluntuottajalla tällöin mahdollisuus käyttää rokottamatonta henkilöä.

Tehy kannattaa sitä, että jatkossa tartuntatautisuoja olisi oltava myös kotiin vietävissä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Nykyinen lain säännös on rajannut velvollisuuden vain toimintayksiköihin. Yhtä lailla kotiin vietävissä palveluissa, kuten kotipalvelussa ja kotisairaanhoidossa asiakkaana tai potilaana voi olla tartuntatautien vakaville seuraamuksille alttiita henkilöitä.

Tehy kannattaa säännöstä, jonka mukaan palveluntuottajalla tai sille palveluita tarjoavalla olisi jatkossa velvollisuus tarjota omille työntekijöilleen influenssarokotteet sekä tarvittaessa muitakin rokotteita sellaisia tartuntatauteja vastaan, joiden arvioidaan aiheuttavan erityisen sairastumisvaaran. Tämä osaltaan edistää rokotusten ottamista ja sitä kautta lisää myös työturvallisuutta. Korkean rokotuskattavuuden edistäminen on Tehyn näkemyksen mukaan koko hoitoyhteisön ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien potilaiden etu, ja tämä linja on yhdenmukainen myös THL:n suositusten kanssa.

Tehy katsoo, että rokotukset tulee antaa koordinoitusti työterveyshuollossa, jossa myös arvioidaan henkilön soveltuvuus tehtävään rokotussuojan osalta. Rokotustiedot ja tiedot sairastetusta taudista ovat arkaluonteisia terveystietoja, joiden käsittelyssä on noudatettava yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) mukaista tarpeellisuusvaatimusta. Voimassa olevan tartuntatautilain (1227/2016) esitöissä (HE 13/2016 vp, s. 75) on todettu, että ”Rokotussuojaa koskevan selvityksen tietosisältö rajattaisiin ehdotetussa laissa välttämättömimpään, siis vain siihen, soveltuuko työntekijä kyseisiin tehtäviin rokotussuojansa kannalta. Selvitykseksi riittäisi myös työntekijän suullinen ilmoitus työnantajalle”. Myös eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan (EOAK/3050/2018) todennut, että suullinen ilmoitus rokotussuojasta riittää, eikä kirjallista selvitystä tarvita. Tehy katsoo, että laissa tai ainakin sen perusteluissa tulisi määritellä, miten rokotussuoja käytännössä varmistetaan. Tehyn näkemyksen mukaan suoja tulisi arvioida työterveyshuollossa ja työntekijän suullisen ilmoituksen suojasta pitäisi riittää. Näin ollen työnantajalla ei olisi oikeutta kerätä tai käsitellä rokotustietoja yleisesti, vaan ainoastaan lakisääteiseen rokotesuojaan liittyen ja

vain niissä työtehtävissä, joissa riski on todellinen ja merkittävä. Influenssarokotusta koskevien tietojen käsittely voi perustua vain työntekijän vapaaehtoiseen suostumukseen.

Tehy pitää tarpeellisena, että valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin tehtävistä, joissa rokotuksen tai taudin antamaa suojaa tarvitaan sekä niistä asiakas- ja potilasryhmistä, joiden kanssa lähikontaktissa tapahtuvissa tehtävissä suojaa edellytetään. Olennaista on, että tehtävät ja asiakas- ja potilasryhmät on määritelty yhdenmukaisella tavalla. Määrittelyn pitää perustua lääketieteelliseen arvioon. Nykyisen lain voimassa ollessa suojaa on saatettu edellyttää kategorisesti kaikissa toimintayksikön tehtävissä, myös sellaisissa, joissa ei olla lähikontaktissa tartuntatautien vakaville seuraamuksille alttiiden henkilöiden kanssa.

Hinkuyskärokotetta edellytettäisiin esityksen mukaan voimassa olevasta laista poiketen myös muilta kuin imeväisikäisiä hoitavilta. Tätä laajennusta ei ole lainkaan perusteltu hallituksen esityksessä. Jatkovalmistelussa tulisi arvioida, onko lääketieteellisesti perusteltua edellyttää rokotusta hinkuyskää vastaan myös niiltä, jotka eivät työskentele imeväisikäisten parissa. Edellä kuvatusti ainakin niiden hinkuyskää vastaan rokottamattomien työntekijöiden pitäisi pystyä jatkamaan työskentelyä lainmuutoksen jälkeenkin, joilla on lääketieteellinen este rokotteen ottamiselle.

49§ Rokotukset korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollossa

Tehy pitää tärkeänä, että opiskelijoiden rokotussuojaa ja sen järjestämisvastuuta selkeytetään. Sosiaali ja terveydenhuollossa harjoittelussa olevien opiskelijoiden tulee olla rokotussuojansa osalta samassa asemassa kuin muu henkilöstö ja että vastuu opiskelijoiden kansalliseen rokotusohjelmaan kuuluvien rokotusten järjestämisestä kuuluu opiskeluterveydenhuollolle. Mielestämme tämä edistää sekä opiskelijoiden oikeusturvaa että harjoittelupaikkojen turvallisuutta. Opiskeluterveydenhuollon vastuut tulee kirjoittaa lakiin yksiselitteisesti ja opiskelijoille tulee taata yhdenvertaiset mahdollisuudet rokotussuojaan riippumatta opiskelupaikkakunnasta tai oppilaitoksesta.

97 § Tartuntatautipäiväraha ja toimeentuloturva

Voimassa olevan säännöksen mukaan tartuntatautipäivärahaan on oikeus vain lapsen huoltajalla. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että lapsen juridisen huoltajan lisäksi tartuntatautipäivärahaan olisi oikeus muulla henkilöllä, joka vanhemman tavoin tosiasiallisesti hoitaa lasta olematta kuitenkaan lapsen vanhempi tai huoltaja. Tehy kannattaa esitystä, koska se huomioi paremmin lasten tosiasialliset hoitojärjestelyt ja perheiden monimuotoiset elämäntilanteet. Käytännössä lasta hoitaa usein muu henkilö kuin juridinen huoltaja ja viranomaismääräykseen perustuva poissaolo vaikuttaa heihin yhtä lailla. Oikeuden laajentaminen tosiasialliselle hoitajalle

edistää yhdenvertaisuutta, turvaa lapsen hoidon jatkuvuuden ja ehkäisee perusteettomia tulonmenetyksiä.

Voimassa olevan säännöksen mukaan huoltajan on mahdollista saada tartuntatautipäivärahaa, kun alle 16-vuotias lapsi on tartuntatautilain nojalla määrätty pidettäväksi kotona. Käytännössä näissä tilanteissa on yleensä kyse siitä, että lapsi on oireeton, mutta hänet on määrätty karanteeniin yleisvaaralliselle tartuntataudille altistumisen vuoksi. Lapsen ikärajaa ehdotetaan laskettavaksi 16 vuodesta 12 vuoteen silloin, kun ei ole lapsen kehitystasoon tai toimintakykyyn liittyvää perusteltua syytä jäädä tätä vanhemman lapsen kanssa kotiin. Tehy ei kannata esitystä, koska muutos heikentäisi perheiden taloudellista turvaa tilanteissa, joissa lapsen kotona pysyminen perustuu viranomaismääräykseen. Myös 12–15 vuotiaat lapset tarvitsevat huoltajan tukea ja läsnäoloa karanteeni ja vastaavissa poikkeustilanteissa, eikä oletus heidän omatoimisuudestaan vastaa käytännön todellisuutta.

Tartuntatautipäivärahan määräytyminen perustuu jatkossakin sairausvakuutuslakiin ja päiväraha korvaa täyden ansionmenetyksen ilman työkyvyttömyysedellytystä. Tämä ansionmenetykskorvausta koskeva täysimääräisyys on mielestämme tärkeää. Katsomme, että etuuden määräytymisperusteiden tulee varmistaa luotettava korvaus myös epäsäännöllistä työaikaa, vuorotyötä ja osa-aikatyötä tekeville työntekijöille, joita lain soveltaminen koskettaa erityisen laajasti.

Cederberg Tiina
Tehy ry